

en el *Canç. Sat. Val.*, 239, 202; en Ausiàs rima amb *bò*, poema 128, però en *ó* en els poemes 102.7, 51, 69, i 93.95; en *ó* en JRoig (*Spill*, 6631, 13673, 13751), *dóns* amb *fóns* en el *Passi en cobles* de Fenollar (ed. Martí Grajales, p. 149), dades que agraeixo a l'experta diligència de JGiner i March; el pas de *ò* a *ò* en aquest mot és conforme a la norma establerta en *LleuresC*, 190 (en part paralitzada, en aquest cas, per la influència del verb, *dóna*, etc.). *Desdò* [c. 1500, *Viudes e Donz.*]; *desdonat* [princ. S. xv, J. de St. Jordi].

Donari, català antic, 'airositat' [1398, BMetge] «-- anar ab bon *donari*, haver bell gest --», *Somni*, *NCl.*, 121.12; «féu un baxa-dança, ab tanta gràcia e ab tan gran *donari* que açò fonch una gran maravella», *Curial* (*NCl.* i, 88); de formació paral·lela a la del cast. *donaire* (també en algun text cat. de c. 1500), cast. ant. *donario*, port. ant. *doairo*, per a la qual veg. *DCEC* II, 188b29-60; mot avui oblidat que en va hauria de restaurar (*O. C.*, p. 859); d'ací indirectament deriva *donós* [S. xv]: «certes, senyora, yo crech que vós havets la pus bella e pus *donosa* filla del món», *Curial* i, 100 (en porta un ex. l'ed. del *De Amore* d'Andreu el Capellà per A. Pagès, p. 300, però és text contradictori i probablement corromput o mal editat).

Dot [S. XIII], pres del ll. *dos*, *dōis*, f., 'dot que aporta la núvia', 'qualitats o mèrits d'algú', derivat de l'arrel de *dare*. El tenim ja en els *CostTort.* i el *Consolat*, i en molts textos del S. XIV: «aportant ab tu lo *dot* que hic aportist, torna-te'n a casa de ton pare», BMetge (*Valter*, *NCl.*, 35.19). En tota l'Edat Mitjana, com encara avui, el mot no és femení, com ho era en llatí, sinó masculí; no obstant, a partir del S. XIV, la intervenció del llatí dels homes de lleis i d'església que tant intervenien en aquests afers, apareix també com a femení; segons els docs. ross. de l'*InuLC* en el S. XIV es troba bastant equiparada la freqüència d'un i altre gènere (7 el duen en fem., a partir de 1314, i 6 en masculí), però sembla que en la segona meitat del segle reacciona l'ús foral català (car els 6 són tots de la segona meitat, en la qual només en veig tres de femenins); com a femení figura també en el *Curial* (*NCl.* II, 252); però el masculí és l'ús que ha quedat preponderant avui i el que reconeix el *DFA.*: «tenir pena y treball del deute *del dot*», *OPou* (*TbPu.*, 115); «qui ab joyes se gasta *el dot* / de sa muller és Janot», dita proverbial val. (C. Ros, *Adages*, a. 1736, p. 89); així s'estén àdhuc fins als últims pobles catalans de Ribagorça («el *dôte*» a Cercuran, 1965); a Mallorca i Menorca sembla que l'ús llatinitzant féu més forat: «dona qui menja pes carrer - perd sa *dot*», dita menorquina (Camps Merc., *Folkl. Men.* I, 297). Però el que es va esdevenir una mica pertot, és que el poble en oír que aquells «savis» li inculcaven la *dot*, sabent i sentint que es tractava d'un masculí, ho interpretà com l'*adot*, tal com si es tractés d'un derivat d'un verb *adotar*=*dotar* (tal com *accontentar*/*contentar*, etc.). Ja veiem *lo adot* en dos docs. ross. de 1383, citats per l'*InuLC*: i al capdavall sembla que és això el que es fa popularment a Mallorca (BFerrà, *Comèdies*, *IdOr.* I, 162). És ja antic i de molts llocs:

«assau lauger *adot*» en el *Corbatxo* (BDLC XVII, 70, 42); a l'Alt Pallars llegeixo una «àpoca de *adot*» en el Capbreu de Castellarnau, de l'any 1710 (33); «un galan *adot*» en un romanç del *Romllo*. de MilàF (291.17).

DERIV.: *Dotal* [*CostTort.*]; *dotalia* [1430]. *Dotari*. *Dotar* [Muntaner; doc. barceloní de c. 1415, *Careta*, *Barbr.*, s. v. *mendigiar*], *dotat* [Llull], del b. ll. *dotare* [Io. Ian.], que Dante ja usa com «donare da parte di Dio» en el *De Vulg. El.* I, 5, 3; *dotació* [1353]; *dotador* [S. XIII]; *dotament*.

De *donar*. *Donat*, *-nada* 'persona que està al servei d'un santuari o comunitat religiosa' [1309]; fou d'ús popular també en el cat. central fins a princ. S. XIX: «lo número de frares, tant de sacerdots com de llecs y *donats*, passa de cent», B. de Maldà (*Excursions*, p. 26), on avui això està oblidat, però resta viu a Mallorca (on he tractat amb *donats* a Inca i a Lluc, i en particular el meu informant per a la península d'Alcúdia, 1964, fou un home de 38 anys, fill del *donat* de La Victòria). *Donable*. *Donació* [fi S. XIII, *Desclo*t], particularment 'camí format amb terreny cedit per propietaris, en els afores de CastllaP' [1664, i ara, Traver, *Antigs. CastllaP.*]. *Donada*. *Donador* [Llull]. *Donament*. *Donant* [Llull]. *Donatari* [segle XIII], *CostTort.*

Donatiu [segona meitat S. XIII], es tracta d'un vell llatanisme, aviat i fonament arrelat en català, molt més que en totes les altres llengües romàniques: del ll. *donativum* m., id., que ja és clàssic (Tàcit, Suetoni); «tot lo dit *donatiu*, lo qual lo Comte, pare meu, donà a la cavaleria del Temple, lou e conffirm», doc. dels Templers (*BABL* VII, 36); freqüent en Eiximenis, JRoig, *Curial*, *Tirant*, etc.; doc. valencià de 1460 (Gual C., *IV CongrHiCorAr.*, 490); doc. mall. de 1485 (*AlcM*), usat a cada pas pel rossellonès Andreu Bosch (1628). *Donera*.

Adonar-se [mj. S. XIII, G. de Cervera; acc. moderna, c. 1330, Muntaner]: va significar primitivament 'atendre a, ocupar-se, a fer que ---': «Ceyl qui benifeys dona / es resembans de Déu, / majormén can *s'adona* / c' a paubres dó lo seu», Guillem de Cervera, *Proverbis*, 891c; acc. que s'ha mantingut a Mallorca, tot i que ha passat estranyament per malla a *AlcM*: «atender a alguna cosa, tener cuidado de ella; incumbere in rem, rei animum intendere; *adonēt des bestiar* o *tén conte an es bestiar*», *DAMen.*; «Fins a quin punt fou --- Joan Alcover un pensador original? Vet aquí la pregunta que es farà potser més d'un lector, i tant de bo qualcun d'ells *s'adoni* a contestar-la pel seu compte», JPons i Marquès (*Ideari de JAlcover*, *IdOr.* LIX, p. 8).

Afí a aquesta l'acc. 'adaptar-se, ajustar-se' que veiem en JRoig (*Spill*); més encara la val. 'recordar-se de, pensar-hi';⁶ de tota manera aquesta és la que s'explica millor etimològicament i sens dubte l'originària ('donar-se a, lliurar-se a'), que reapareix poc modificada en francès (*s'adonner à l'amour*) i en it. antic (*addarsi allo studio*, documentat en rime *antiche*), i deu estar també a la base de l'ús lullia de *adonable*